

Stylistika – nauka o slohu

47. Porovnejte mezi sebou dvě ukázky charakteristiky prostředí. Uveďte odlišnosti stylu obou autorů. Všímněte si prolínání postupu popisného a charakterizačního:

a) Je to město plastické. Město (Praha), která nemá v celé Evropě obdoby. To jsou kupříkladu veliké kontrasty gotických věží. To jsou věže Týnského kostela, jednoduché a přitom majestátní, a to je věž radnice Staroměstské. Dále to jsou věže Mostecké a potom velebná baň svatého Mikuláše, korunovaná nakonec oním gotickým snem Karla IV., chrámem svatého Víta. To všechno vytváří zvláštní napětí. Cizinec si je uvědomuje ihned. Cítí, že se ocitl v prostředí, které je zcela jiné než všechno to, co mu jinde ukazovali.

Podle V. V. Štecha

b) Interhotel Bohemia pyšně strní nad ústeckým hlavním náměstím jak letadlová loď nedopatřením zakotvená v rybníku, jeho spodní patro skleněných jídelen, salónů a hal začíná čtyři metry nad dlažbou a prší světlo, jen ono samo zabírá čtvrtinu náměstí (zbytek je pak už jen devatenáct domů) a teprve nad ním se na štíhlých nožkách vypíná deset hotelových pater jako

věž (neboť z ostatních devatenácti domů je pouze pet čtyřpatrových, zato však deset má poschodí jen dvě) (...), nad tím vším obrovské, zpupné B z tlustého modrého neonu korunované stříbrnou osmicípou hvězdičkou.

Podle V. Párala

48. Příklady témat pro charakteristiku. Kombinujte charakteristiku přímou i nepřímou, využijte i popisných prvků, snažte se o co největší názornost: Která literární postava je mi podobná? V čem spočívá podoba? Můj ideál, životní vzor. Chtěl/a bych se ti podobat. Slavná osobnost dějin, vědy, kultury, sportu. Můj nejlepší kamarád. Vysvětlete přezdívku některého spolužáka. Kamarád do nepohody. Oblíbený spisovatel, herec, zpěvák, sportovec. Nemám rád, když se někdo vytahuje (*Lze zpracovat i jako popis, vypravování*). Charakterizujte některého člena rodiny. Člověka nejlépe poznáme podle toho, co dělá, a ne podle toho, co o sobě říká (*Charakteristika s úvahou*). Zamýšlím se sám/sama nad sebou – autocharakteristika. Co je na mně milé? Jak mě vidí ostatní? Tak tohle jsem já.

STYL ŘEČNICKÝ

Řečnický styl = styl veřejných a oficiálních mluvených projevů; jako samostatný se vydělil ze stylu publicistického
funkce agitační, přesvědčovací (persvazivní) – propagace myšlenek, názorů, postojů, **apelativní** (výzvola) a **zpravovací** (informační)

cíl – přimět posluchače k přemýšlení, k následování, k přijetí týchž postojů a názorů; **vliv na rozum a city příjemce**

tematická mnohostrannost

projevy politické, slavnostní, řeči soudní, náboženské (kázání), pohřební, při vernisážích výstav, na kulturních akcích, vědecké a populárně odborné přednášky; závažnější obsah

společné rysy:

- veřejný charakter; projev pro více posluchačů, pečlivě připravený, promyšlený, mluvený
- přímý kontakt s posluchači, dialog s mlčícím adresátem → srozumitelnost, působivost, živost, vhodnost vzhledem k situaci a posluchači
- využívání **zvukových** prostředků → zřetelná artikulace, spisovná výslovnost, vhodné tempo řeči a intonace, náležitá síla a barva hlasu, neverbálních mimojazykových prostředků (mimika, gesta), kultivovaný přednes
- většina: emotivní působivost, naléhavost

Slohový postup výkladový a úvahový + řečnický postup (ve shodě s komunikačním záměrem)

Jazyková charakteristika

- řečnické otázky, zvolací věty
- prostředky uměleckého stylu (obraznost)
- citace výroků známých osobností – *Kostky jsou vrženy* (Caesar), lidových úsloví (*Kdo jinému jámu kopá ...*); kulturními frázemi (*in memoriam* = na památku, *ex post* = dodatečně aj.)

Řečnické umění (rétorika) = praxe i teorie (řečnické umění i nauka o řečnictví)

vznik – starověké Řecko, Řím; schopnost dobře mluvit na veřejnosti (sněm, shromáždění, soud); předpoklad státníka, soudce, vojenského velitele ap.

z historie:

- zakladatel rétoriky řecký filozof **Aristotelés** (384–322 př. n. l.) – spis *Rétorika* (požadavek pěstování stylu)
- řecký řečník **Démostenés** (384–322 př. n. l.) – výmluvné, vtipné řeči proti makedonskému vládci Filipovi (tzv. filipiky)

Text B

Milí spoluobčané,

pokusme se přelomový rok 2000 učinit rokem změny. Změny politické kultury. Změny kultury veřejného života. Změny ve stupnici našich hodnot. Změny v orientaci jednotlivce, ve významu občanského sdružování, v pojetí role a smyslu státu. Zkusme se zaměřit víc na celek, ať už celek našeho občanského společenství, nebo celek soudobého lidstva. Zkusme dát konečně své zemi jasný, dlouhodobý a obecně srozumitelný program, takový program, který by odpovídal nárokům nadcházejícího věku. Každý z nás žije samozřejmě ve svém vlastním světě, trochu odlišném od světa druhých. Pokusme se všichni vidět i za hranice svých malých světů, vidět dál, v čase i prostoru. Pro začátek stačí málo: například daleko víc podpořit všechny organizace, které pomáhají trpícím lidem v různých částech světa. V celosvětovém měřítku patříme mezi rozvinutější země. Proč bychom tedy nemohli v roce zaokrouhleného letopočtu velkoryseji odpouštět dluhy některým nejchudším zemím? Takovým gestem svět ještě nezachráníme. Ale ukážeme, že cítíme solidarnost za jeho budoucnost. (...)

Je smutné, že naše nejvlivnější politické strany jsou podezřelé z temného hospodaření, vlastnění záhadných kont a z daňových úniků, nebo že člověk odpovědný za ztrátu miliard či propagátor rasismu nejsou potrestáni, zatímco mnohý politický vězeň z padesátých let se dodnes nedočkal aspoň důstojné penze. Je ale ještě něco hroznějšího než toto všechno: totiž že se tomu tak málo divíme. Myslím, že vůbec neuškodí, budeme-li se občas trochu víc divit špatným věcem, které se kolem nás dějí, protože takový údiv je prvním krokem k hledání jejich pravých příčin a k jejich rychlé nápravě. (...)

(V. Havel)

2. Jakého výrazného jazykového prostředku řečnického stylu užil scenarista amerického filmu Někdo to rád horké v proslulé scéně, v níž na „sjezdu“ mafie osocňuje nejvyšší šéf jiného mafiána, zvaného Psi dečka? Některý lidé říkají, že z těch svých psích deček příliš vyrost – ale já na